

Heli Hänninen, Minna Lindberg

Eduskunta
Sivistysvaliokunta
SiV@eduskunta.fi

VNS 10/2022 vp Valtioneuvoston selonteko Suomen digitaalinen kompassi

Valmistelun taustaa

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto Suomen digitaalisesta kompassista. Digikompassi on vuoteen 2030 ulottuva kansallinen strateginen etenemissuunnitelma, joka luo kokonaiskuvan Suomen digitalisaatiokehityksestä ja ohjaa kansallisen kehitystyön suuntaa. Digikompassi asettaa kansalliset tavoitteet digitalisaation hyödyntämiselle, jotta Suomi menestyy meneillään olevassa murroksessa. Kompassi vahvistaa yhteistä ymmärrystä digitalisaation ja datatalouden hyödyistä, käsitteistä ja suunnasta. Digikompassi on ensimmäinen yritys luoda kokonaiskuvaa kansallisesta digitalisaatiosta.

Kuntaliitto on antanut lausunnot [192/03.01.00/2022](#) sekä [502/03.01.00/2022](#) luonnoksesta Suomen digitaalisesti kompassiksi.

Digitaalisesti sivistynyt Suomi

Kaikki digikompassin neljä ilmansuuntaa liittyvät kuntien toimialaan ja järjestämisvastuulla oleviin palveluihin. Kuntaliitto pitää kannatettavana, että digikompassissa otetaan teknisten näkökulmien lisäksi myös kantaa digiajan sivistyksen kehittämiseen. Sivistys merkitsee monipuolista tieto-, arvostelu-, toiminta- ja empatiakykyä. Digitalisoituvan yhteiskunnan ymmärtäminen, kehittäminen ja siinä toimiminen edellyttää digitaalisen sivistyksen vahvistamista - kyse on myös demokratiamme kestävydestä ja uudistumiskyvystä.

Digitaalisen sivistyksen merkitys on kasvanut entisestään mm. viime aikoina nähtyjen hybridivaikuttamistoimien vuoksi. Lisääntyvän ymmärryksen kautta kasvaa myös luottamus yhteiskuntaan. Kuntien rooli digitaalisen sivistyksen rakentajana ja ylläpitäjänä on ilmeinen. Suomalainen sivistys, kuten digisivistyskin, rakentuu vahvan koulutus- ja kirjastojärjestelmän varaan. Koulutusjärjestelmässä tulee varmistaa digitaaliset perustaidot kaikille, samalla kun panostetaan osaamisen kasvuun myös osaamisen huipulla sekä

digitaalisen osaamisen vahvistamista jatkuvan oppimisen kautta. Kuntaliitto muistuttaa, että digitalisaatio-osaaminen karttuu jo varhaiskasvatuksessa ja kehittyy koko oppimispolun ajan. On keskeistä, että digioppiminen ja digitalisaation kehittäminen opetuksessa tapahtuu johdonmukaisesti ja kokonaisvaltaisesti – koko maassa.

Kuntaliitto korostaa, että palveluiden kehittämisen ja tuottamisen, tiedon tehokkaan käyttämisen ja hyödyntämisen sekä yhteen toimivuuden osaaminen on tulevaisuudessa tärkeää, niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla. Kunnilla on myös rooli työnantajana ja lakien toimeenpanijana. Digitalisaation edistäminen tarkoittaa tietojen ja taitojen päivittämistä organisaatioissa sekä tarvittaessa ammatin vaihtamista. Huomioitava on myös maahanmuuton, kulttuurisen moninaistumisen ja vieraskielisen väestön määrän lisääntymisen vaikutukset kokonaisuuteen. Myös sääntely on yhä vaativampaa, jolloin kunnassa tarvitaan yhä monipuolisempaa osaamista digitalisaatioon liittyen. Vaatimuksien lisäämisen ohella tulee varmistaa myös riittävät resurssit kehittämiseen.

Osaamisen ilmansuunta painottuu myös, kun kuntien palveluja siirretään hyvinvointialueille ja valmistellaan TE-palvelujen siirtymistä kuntien järjestämisvastuulle. Ns. yhdyspintapalvelut tarvitsevat sekä digitalisaation, että palvelukokonaisuuksien näkökulmasta uudenlaista osaamista, samalla kun huomioidaan nykyisen henkilöstön kyvykkyyksien kehittäminen.

Digikompassi toimeenpannaan myös paikallisesti

Suomen digitaalisen kompassin toimien mainittiin kohdentuvan etenkin valtionhallintoon. Valtionhallinto ei kuitenkaan ole muusta yhteiskunnasta erillinen yksikkönsä, vaan sen toimilla on sekä suoria että välillisiä vaikutuksia muuhun yhteiskuntaan, kuten kuntiin.

Kuntaliitto kiinnittää huomiota siihen, että useat digikompassiin kirjatut toimenpiteet toteutuvat käytännössä paikallisella ja alueellisella tasolla, monissa tapauksissa kuntien toimesta, mutta kompassi ei ole riittävä ohjaamaan kuntien digikehitystä. Siksi Kuntaliiton näkemyksen mukaan tulisi kuntien osuus digitalisaation toteuttajana kirjata selvästi näkyviin ja kunnat tulee pitää tässä muutoksessa tiiviisti mukana toimijoina, ei toimenpiteiden kohteena. Tavoitteiden hyötyjä, riskejä, haittoja ja mahdollisuuksia tulisi myös kuvata ja käsitellä eri toimijoiden näkökulmasta, koska erilaisten toimenpiteiden vaikutukset ovat eri toimijoihin erilaisia. Samalla kun on tärkeää, että kompassin teemoitus ja tavoitteet kytkeytyvät luontevasti EU:n vastaavaan valmisteluun, on tärkeää tunnistaa kansalliset kehittämishaasteet. Kuntaliitto näkee keskeisenä kehittämisen kohteena ministeriöiden yhteistyön lisäämisen digitalisaation saralla.

Suomen digitalisaatiokehityksen suuntaamiseksi ja johtamiseksi perustettu digiministeriryhmä sekä digitoimisto ovat odotettuja avauksia yhteistyön suuntaan. Näiden toimesta koottu digikompassi nähdään lähtölaukauksena yhteisen tavoitekuvan muodostamiselle, mutta tavoitetilän kuvaaminen ei vielä sitouta toimijoita työskentelemään yhteisen tavoitteen eteen. Kuntaliitto peräänkuuluttaakin jatkossa yhdessä asetettuja tavoitteita.

Kuntaliitto panee merkille, että digikompassiin kirjatut elämäntapahtumiin liittyvät kehittämissuunnitelmat nähdään mahdollisuutena yhteiskehittää julkisen hallinnon palvelukokonaisuuksia. Tämä edellyttää vahvaa yhteensovittavaa johtajuutta kaikilla kehittämisen tasoilla, lainsäädännön esteiden poistamista, asiantuntijatukea sekä ymmärrystä hyvinkin moninaisista julkisen hallinnon toimijoista. Myös tieto on sivistyksen toimialalla yhä melko siilomaisesti hallittua ja käytettyä. Koulutuksen järjestämisen kokonaisuus on merkittävästi laajempi kuin osaaminen. Jos data-avaruus määritellään vain osaamiselle, kytkökset ja yhteentoimivuus toisten toimialojen kanssa jäävät kokonaan syntymättä.

Digikompassin kokonaisuus muodostuu tavoitteiden, avaintulosten ja toimenpiteiden muodostamasta vaikuttavuuspolusta. Kuntaliitto peräänkuuluttaa tämän strategisen tason tarkastelun ohelle konkretiaa ja pitkäjänteisen kehittämisen mahdollistavaa yhteensovittavan johtamisen mallia. Digi- ja väestötietoviraston ja Kuntaliiton toteuttamassa Kuntien digitiekarttatyössä on pyritty konkretisoimaan digikompassin vaikutuksia kuntiin. Tuossa työssä on noussut esiin muun muassa opetuksen ja varhaiskasvatuksen kasvava rooli kunnissa hyvinvointialueiden synnyttyä ja halukkuus julkisen hallinnon yhteiskehittämiseen. Kuntaliitto on myös monessa yhteydessä nostanut esille koko oppimisen polun kattavaa digitalisaation vision tarvetta. Tämä sivistystoimen digitalisaation visio ja strategia voisi edistää konkreettisten tavoitteiden asettamisessa digikompassin mukaisesti. Tavoitteet tulee laatia yhteistyössä kuntien, koulutuksen järjestäjien muiden keskeisten toimijoiden kanssa.

SUOMEN KUNTALIITTO

Terhi Päivärinta
johtaja

Minna Lindberg
erityisasiantuntija